

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Петришин Людмили Йосипівни
на дисертацію Тодоріко Анатолія Валентиновича
«Організаційно-педагогічні умови партнерської взаємодії закладу
загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту
прав дитини», подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Сучасний етап розвитку українського суспільства позначений глибокими соціальними трансформаціями, зумовленими децентралізацією, реформуванням освітньої системи, посиленням ролі територіальних громад у забезпеченні соціального добробуту населення, а також викликами воєнного часу. За цих умов захист прав дитини виходить за межі суто правового чи адміністративного виміру й набуває комплексного гуманітарного значення, оскільки безпосередньо стосується безпеки, розвитку, психологічної стійкості та соціального благополуччя дитини.

Практика функціонування системи захисту дитинства засвідчує, що навіть за наявності розгалуженої мережі відповідальних суб'єктів однією з найскладніших залишається проблема міжвідомчої узгодженості дій. Фрагментарність реагування, дублювання функцій, недостатня координація між закладами освіти, органами місцевого самоврядування (ОМС), соціальними службами та іншими інституціями громади можуть призводити до втрати оперативності у виявленні ризиків і знижувати ефективність підтримки дитини.

У цьому контексті особливої ваги набуває діяльність закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) як соціально чутливої інституції, здатної виконувати не лише освітню, а й соціально-педагогічну, превентивну та комунікаційно-координаційну функції. Школа дедалі виразніше постає середовищем раннього виявлення ризиків, простором підтримки дитини та важливим учасником взаємодії у громаді. Водночас ОМС покликані забезпечувати ресурсну, організаційну й управлінську координацію локальної політики у сфері захисту дитинства.

Дисертаційне дослідження А. В. Тодоріко привертає увагу тим, що проблема захисту прав дитини розглядається не в межах окремого освітнього чи управлінського дискурсу, а як цілісний міжінституційний процес територіальної громади. Автор послідовно обґрунтовує необхідність переходу від фрагментарних моделей реагування до проактивної партнерської взаємодії, заснованої на координації ресурсів, міжвідомчій узгодженості та дитиноцентрованому підході.

Актуальність теми посилюється й тим, що проблема партнерства ЗЗСО та ОМС у забезпеченні прав дитини на рівні територіальної громади досі не отримала достатнього теоретико-методологічного опрацювання. Попри наявність праць із соціального партнерства, державно-громадського управління, педагогіки партнерства

та міжсекторальної взаємодії, у педагогічному дискурсі бракує цілісних досліджень, у яких координація суб'єктів захисту дитинства розглядалася б як організаційно-педагогічна система, адаптована до умов децентралізації, воєнних викликів і реальних потреб громади. Це дає підстави вважати тему дисертації науково виправданою, суспільно значущою та практично затребуваною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження узгоджується з науковими напрямками Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та охоплює проблематику міжінституційної взаємодії, соціально-педагогічної підтримки дитини, розвитку партнерства в територіальних громадах та формування безпечного освітнього середовища. Тему дисертації затверджено науково-технічною радою університету. Роботу виконано в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки та соціальної роботи «Освіта та соціальна робота як ресурси розвитку особистості й суспільства в умовах глобалізації та інтеграції».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота характеризується концептуальною цілісністю, логічною побудовою та належним рівнем теоретико-методологічного обґрунтування. Її сильним аспектом є інтеграція педагогічного, соціально-управлінського та правозахисного підходів у єдину дослідницьку логіку, що дає змогу розглядати захист прав дитини не як сукупність розрізнених дій, а як системно організований процес партнерства суб'єктів громади.

Авторові вдалося уникнути декларативного трактування партнерства як формальної взаємодії інституцій. У дисертації воно інтерпретується як механізм координації суб'єктів освітньо-соціального простору, що охоплює розподіл відповідальності, алгоритми реагування, соціально-педагогічний супровід дитини та узгодження управлінських рішень. Такий підхід є методологічно продуктивним, оскільки поєднує організаційний рівень взаємодії з її педагогічним змістом.

Науковий інтерес становить обґрунтування багаторівневої системи міжінституційної підтримки дитини, заснованої на безперервності соціально-педагогічного супроводу та узгодженості дій суб'єктів громади. Аргументованим є твердження про перехід від ієрархічної до мережевої моделі взаємодії, у якій ЗЗСО виконує функцію раннього виявлення ризиків і педагогічної підтримки, а ОМС забезпечують координаційні та ресурсозабезпечувальні механізми.

Запропонована структурно-функціональна модель вирізняється внутрішньою логікою та прикладною спрямованістю. Автор послідовно розкриває взаємозв'язок цільового, засадничого, змістового, організаційного й результативного блоків, що дає підстави розглядати модель як динамічну систему управлінсько-координаційних, соціально-педагогічних і безпекових процесів. Важливо, що ці блоки не подані ізольовано, а співвіднесені з конкретними організаційно-педагогічними умовами реалізації партнерства.

Достатньо обґрунтована експериментальна частина дослідження. Автор використав комплекс взаємодоповнювальних теоретичних та емпіричних методів, зокрема аналіз наукових і нормативних джерел, анкетування, інтерв'ю, спостереження, контент-аналіз, експертне оцінювання та методи математико-статистичної обробки результатів. Це забезпечило не лише збір емпіричного матеріалу, а й його інтерпретацію в логіці заявлених критеріїв ефективності партнерської взаємодії.

Окремої уваги заслуговує авторський діагностично-оцінювальний інструментарій: індекс партнерської безпеки, карти «Територія прав», експертні листи координації та анкета «Процесуальне посередництво», значущість якого полягає в тому, що ефективність взаємодії оцінюється не лише за формальними ознаками наявності угод чи спільних заходів, а й за показниками міжінституційної довіри, оперативності реагування, узгодженості дій, зрозумілості алгоритмів і безпечності освітнього середовища.

Результати експериментальної перевірки засвідчують позитивну динаміку за визначеними критеріями та підтверджують практичну дієвість запропонованої моделі. Вагомими є зафіксовані зміни, пов'язані з підвищенням рівня координації між суб'єктами громади, скороченням термінів реагування на кризові ситуації, зростанням обізнаності учнів про механізми захисту їхніх прав і посиленням дитиноцентрованої орієнтації локальної освітньо-соціальної політики. Це дає підстави стверджувати, що результати дослідження мають не лише теоретичне, а й виразне прикладне значення.

Наукова новизна дисертації обґрунтована та підтверджена логікою теоретичного аналізу, змістом авторської моделі та результатами експериментальної роботи. Її сутність полягає у цілісному теоретичному обґрунтуванні, розробленні й апробації структурно-функціональної моделі партнерської взаємодії ЗЗСО та ОМС у сфері захисту прав дитини. Модель інтегрує управлінсько-координаційний, соціально-педагогічний і безпековий виміри, що дозволяє розглядати відповідну діяльність як системний процес, зорієнтований на забезпечення найкращих інтересів дитини.

Змістовно значущим результатом роботи стало визначення організаційно-педагогічних умов ефективної взаємодії: нормативно-правових, кадрово-управлінських, комунікаційно-інформаційних, соціально-психологічних, ресурсно-матеріальних і моніторингово-оцінювальних. Заявлена новизна набуває переконливості завдяки тому, що ці умови розглянуто не ізольовано, а в межах цілісної логіки партнерства, яка поєднує педагогічний, соціально-управлінський і правозахисний підходи.

До суттєвих результатів роботи належить уточнення ролі соціального педагога як процесуального посередника між закладом освіти та муніципальними службами. У такому трактуванні соціальний педагог постає не лише виконавцем профілактичних чи виховних завдань, а фахівцем, який сприяє своєчасному виявленню проблемної ситуації, коректному документуванню педагогічного запиту й налагодженню комунікації між суб'єктами реагування.

У дисертації вдосконалено змістово-структурне трактування поняття «партнерська взаємодія у сфері захисту прав дитини», а також методичні підходи до експериментальної перевірки соціально-педагогічних моделей на основі поєднання якісних і кількісних методів. Подальшого розвитку набули положення педагогіки партнерства в умовах децентралізації та воєнних викликів, а також практикоорієнтовані підходи до інтеграції ресурсів територіальної громади в систему дитиноцентрованого захисту.

Теоретичне значення дисертації полягає в поглибленні наукових уявлень про партнерство ЗЗСО та ОМС як механізм захисту дитинства в умовах територіальної громади. У роботі конкретизовано управлінсько-координаційний, соціально-педагогічний і безпековий виміри такої взаємодії, а також показано, що її ефективність залежить від узгодженості нормативних, кадрових, комунікаційних, ресурсних і моніторингових чинників.

Практичне значення результатів дослідження підтверджується можливістю їх використання у діяльності ЗЗСО, ОМС, служб у справах дітей, соціальних служб, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, а також у системі професійної підготовки й підвищення кваліфікації фахівців соціальної та освітньої сфер. Запропонована модель має прикладний характер і може бути адаптована до потреб громад різного типу з урахуванням їхнього ресурсного, кадрового та організаційного потенціалу.

Матеріали дисертації можуть бути використані під час розроблення навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів із соціальної педагогіки, соціальної роботи, педагогіки партнерства, освітнього менеджменту, міжвідомчої взаємодії та формування безпечного освітнього середовища. Розроблені діагностично-оцінювальні інструменти є корисними для моніторингу локальної політики у сфері захисту дитинства, оцінювання рівня координації між інституціями та визначення партнерської безпеки освітнього середовища.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення, результати та висновки дисертації достатньо повно висвітлені в наукових публікаціях автора, зокрема у фахових виданнях України та матеріалах науково-практичних конференцій. Тематика публікацій корелює зі змістом дисертації та відображає ключові напрями проведеного дослідження: теоретичне обґрунтування партнерства у громаді, розроблення структурно-функціональної моделі, характеристику організаційно-педагогічних умов, результати експериментальної перевірки та практичні аспекти реалізації взаємодії у сфері захисту прав дитини.

Публікаційна активність здобувача засвідчує апробацію результатів дослідження в академічному середовищі. Зміст опублікованих праць не дублює дисертаційний текст формально, а репрезентує основні наукові положення роботи в логіці поетапного розкриття проблеми – від постановки теоретико-методологічних засад до інтерпретації практикоорієнтованих результатів.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації та наукових публікацій автора дає підстави стверджувати, що дослідження виконане з дотриманням принципів академічної доброчесності. Наукові положення інших авторів, нормативно-правові документи, емпіричні матеріали та аналітичні узагальнення належним чином відмежовані від авторських результатів і супроводжуються відповідними покликаннями.

У роботі простежується коректне використання джерельної бази, а також належне співвіднесення теоретичних положень із результатами власного емпіричного дослідження. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи загальний науковий рівень дисертації, її актуальність, теоретичну обґрунтованість та практичну значущість, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Дискусійним видається питання щодо закріплення координаторської функції саме за соціальним педагогом. Доцільність його посередницької ролі у системі «школа – сім'я – громада» є очевидною, однак потребує додаткового обґрунтування питання про наявність у такого фахівця достатніх адміністративних і нормативно визначених важелів впливу на посадових осіб місцевого самоврядування. У зв'язку з цим варто чіткіше окреслити межі повноважень, відповідальності та механізми інституційної підтримки такої координаторської функції.

2. Попри належно обґрунтований міждисциплінарний характер дослідження, робота подекуди тяжіє до широкого соціально-управлінського та правозахисного контексту, що певною мірою ускладнює виокремлення її власне педагогічного фокусу. У цьому зв'язку доцільно було б ще чіткіше акцентувати педагогічну специфіку запропонованої моделі та організаційно-педагогічних умов її реалізації.

3. У дисертації порушено питання дитиноцентрованості, однак механізми безпосереднього залучення самої дитини до процесу захисту її прав потребують подальшої конкретизації. Соціальна педагогіка передбачає формування суб'єктності дитини, її здатності до самозахисту та участі у прийнятті рішень, що стосуються її життя, відповідно до ст. 12 Конвенції ООН про права дитини. Тому перспективним було б уточнення того, як запропонована модель стимулює активну позицію дитини, а не лише забезпечує її підтримку з боку дорослих суб'єктів.

4. Автор приділяє значну увагу організаційним формам партнерства, зокрема нарадам, меморандумам і алгоритму «24 години». Водночас соціально-педагогічний аспект спільної роботи з сім'єю міг би бути розкритий конкретніше: які технології взаємодії із сім'ями у складних життєвих обставинах інтегровано до запропонованої моделі, зокрема мережеві зустрічі, сімейні групові наради, міждисциплінарні консультації чи інші форми узгодженого супроводу.

5. Окремого уточнення потребує питання адаптації моделі до громад із різним рівнем ресурсного, кадрового та організаційного забезпечення. Запропонована модель є практично цінною, однак її впровадження у малих, віддалених або ресурсно

обмежених громадах може вимагати додаткових варіативних механізмів реалізації, спрощених алгоритмів координації та чіткішого визначення мінімально необхідних умов ефективного партнерства.

Наведені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не змінюють загалом позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Тодоріка Анатолія Валентиновича «Організаційно-педагогічні умови партнерської взаємодії закладу загальної середньої освіти та органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав дитини» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають важливе теоретичне та практичне значення для педагогічної науки, освітньої практики й організації соціально-педагогічної підтримки дитини в територіальній громаді.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, теоретичною та практичною значущістю, обґрунтованістю наукових положень, висновків і рекомендацій дисертація відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 № 759, а також пунктам 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, зі змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19.05.2023 № 502 та від 03.05.2024 № 507. Автор дисертації – Тодоріко Анатолій Валентинович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
та соціальної педагогіки

Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Людмила Йосипівна
ПЕТРИШИН Людмила Йосипівна

Петришин Л.І.

д ч у ю:
відділу кадрів

Людмила Йосипівна